

חזוקם של ערכי האמונה וההשגחה הוא מיסודות מצות השמיטה (ראה לעיל ש"ה פ"ג) ומעמד מיוחד להם בהדגשת סיני אצל השמיטה. כך כתב ר' יעקב אטלינגר בעל "מנחת עני" על סמך שיטת ר' ישמעאל במכילתא (פ' יתרו) שפרשת "בהר" ופרשת ברכות וקללות שבפ"ר "בחוקות" נאמרו בתחילה, קודם שקבלו ישראל ברית התורה בהר סיני.¹⁴

ובזה מיושב למה כתב בתחילת הפרשה הזו של שמיטין ויובלות שנאמרה בהר סיני יותר מבשאר מצות התורה וכו', כי במצות שמיטה נוסדים שלשה כללי תורה, להאמין שהקב"ה ברא העולם, להאמין שמשגיח לתת לאיש כדרכו, מצות ואתבת לרע כמך וכו' ומפני שהיי אדם קצרים לכן ניתן לו זכר זה בכל שבוע. ובאשר שימי הארץ ארוכים לכן ניתן הזכר לשבע שנים ("מנחת עני" פ' בהר, וע"ע בחת"ס על התורה עמ' סז-סח, ובפרושי "דיוקים" על פ' בהר).

ע"פ עקרונות אלו, נשנה הדבר - אמנם בסגנון שונה - בבית מדרשם של אדמו"רי סלונים:

הר סיני הוא המקום שבו פסקה זוהמתם (שבת קמ"ז ע"א) והשיגו את המדרגות הגבוהות ביותר שהיו יכולים להשיג. וענין שמיטה הוא אמונה כי לד' הארץ. ורמז בזה, כי להשיג דרגת הר סיני יש להתחיל ממצות שמיטה, היא השרשת האמונה, שרק אז יוכל לעלות לדרגת הר סיני ('תורת אבות', עמ' צד. וראה עוד בספר "דיוח לבנון" באר שבע, תשמ"ז) עמ' קמו על אמונה בהתגלות סיני הקשורה לשמיטה).

בדרך הדרוש כתב ב"פרדס יוסף" פ' בהר בשם בעל "תורת הצבי":
 ביותר צריך זירזו במקום חסרון כ"ס, ובשמיטה יש חסרון כ"ס גדול, והזכיר הר-סיני שיזכרו הקולות והברקים והפחד והרעדה ויזדו בוירוז גדול.

הניסוח החז"לי בדבר ההדדיות של שמיטה וסיני קבל הסברים ומשמעויות רבות בגלגולי הדורות. עצם האיזכור של סיני מעמיד במרכז את מתן-תורה וממנו נמשכים קוים לנקודות רבות על מעגל שנת השבע.
 כלליותה של התורה - בין אדם למקום, בין אדם לחבירו, ובין אדם לעצמו; הדוגות השונות של ההתגלות - אוריאן תליתאי, המעמד המשתנה של ישראל בעינין קבלת התורה ולאחריה, קבלת המרות ואמונה בפגנת דגן שמים האפשרות של קדושת האדמה והחר הנכפה עליהם כגיגית - כל אלה מקופלים במטבע הלשון הקדום - שמיטה אצל הר סיני.

החוויה העמוקה של "כאילו קבלה מסיני" ראוי לה שתתחדש מדי שנה בשמיטין. יתרה על השנים הפשוטות, השנה השביעית, שבחינת סיני שלה, זו הצמודה לשמיטה, כוללת ומקפפה ערכים רבים, כאלה המשליטים את חוקת סיני והתגליותיה על כל שטחי החיים הארציים והרוחניים.

פרשת יתרו

הר-סיני כשבת וכשביעית

המעמד המיוחד שיש למצות השמיטה ביחס למתן-תורה מתנסח בלשון המקרא ובלשון חכמים בבטוי מפורסם: "ידבר ד' אל משה בהר-סיני לאמור", "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, וחלוא כל המצוות נאמרו מסיני". ובהסברו של ר' עובדיה ספורנו מתחדדת השאלה "הנה לא יזכיר בשום מצוה מקום הציווי, זולת כאשר קרה חידוש אז באותו מקום". יתרה מזו: בנסוחו זה הפסוק הוא יחידאי במקרא. אין עוד מצוה בתורה שכהקדמה לה מופיע דבור אל משה בהר סיני. תופעה זו מלפרשת ע"י הדגשת הקשר בין מתן-תורה, מצות השמיטה ושמירת שבת. כך עולה מתוך דבריו של בעל "שם-משמוא" (ויקרא עמ' ש"ד). ברבדי המציאות אנו מבחינים בין בחינות המקום והזמן. בבחינת המקום בולט מעמדו של הר סיני שהוא "ממוצע בין מקום הישוב החמרי של בני אדם ובין למעלה מן הישוב", דהיינו הטריטוריה הפיזית למרות מגבלותיה פולשת אל מעבר לחוקים החמריים המגבילים, בגלוי של הר-סיני.

בבחינת הזמן, השמיטה והשבת הם המבטאים את העולם הרוחני, הרחב, החפשי, הבלתי-מוגבל, הקונה שביניה בעולמו. ההנהגה המשביתה את הפעילות של ימי המעשה, היא המבטאת את הממוצע בזמן, את החבור במה שהוא בטבע, למה שלמעלה מן הטבע. וכן הוא בשבת, שהיא מעין עונה"ב הר"י הוא כאמצעי בין העונה"ז לעונה"ב, הוא הפרוזדור המחבר לעולם שכולו שבת. מכאן עולה אף ההבנה של הדגשת מצות שבת בעשרת הדברות: "זכור את יום השבת לקדשו, והלאו כבר במרה נצטוו על השבת" (שפ"א שמות 105), אלא שהפתיחה לעשרת הדברות "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", התפרשה לבעל שפ"א, "אשר הוצאתיך מארץ המצרים", להיות בני-חורין בלי מיצרים, דהיינו התנערות ממגבלות המקום והזמן, ולכן חזרה ונשנתה פדשת השבת, שהיא נחלה בלי מיצרים, במעמד הר סיני, שהוא עצמו בלי מיצרים וכלי חוקים מגבילים. "רואים את הקולות - רואים את הנשמע ושומעים את הנראה".

ע"פ דרכנו, זוהי אף ההדגשה של השמיטה, שהיא-היא נחלה בלי מיצרים, נחלה שאינה מרתקת את האדם לחוקיה, ומכאן סימכותה להר-סיני.
 על שבת ושמיטה נצטוו ישראל בהר-סיני בהדגשה מיוחדת, מאחר ששלש הנקודות המתכלדות בקדקד אחד: היום השביעי, השנה השביעית ומעמד מתן-תורה הם הביטויים להתנשאות מקבלי התורה מעל מגבלות החומר, והפיכתם לאזרחי הנצח.